

Rámcové okruhy ke zkoušce z Pomocných věd historických pro historiky

Upozornění: toto není výčet konkrétních zkušebních otázek; uvedené okruhy představují pouze minimální znalostí nezbytné k absolvování zkoušky.

Části zkoušky:

- I. **Část praktická** – ověření praktických dovedností z oblasti paleografie a chronologie
 - a. Přepis (transliterace) vybraných ukázek písemných pramenů
 - b. Převod dat
 - i. Podle římského kalendáře
 - ii. Podle církevního kalendáře

K tomuto úkolu budou k dispozici chronologické tabulky – vzhledem k jejich omezenému počtu bude nutné se v jejich užívání prostrídat (tj. vyměnit si je v poločase zkoušky).

- II. **Část teoretická** – ověření teoretických znalostí obsahu jednotlivých pomocných věd historických v rozsahu:
 - 1) témat probraných v jednotlivých hodinách během semestru
 - 2) příručky Vademecum pomocných věd historických

1. Paleografie

- definice, předmět studia
- bádání (minimálně: G. Friedrich, J. Šebánek, Z. Hledíková, J. Kašpar, P. Spunar, H. Pátková, D. Havel)
- orientace ve vývoji latinského písma se zvláštním důrazem na následující okruhy: gotické písmo, novogotické písmo, humanistické písmo (zde je nutná znalost konkrétních typů písem náležejících do uvedených okruhů a schopnost jejich praktické četby – viz praktická část zkoušky). *Viz učební materiály k 3. a 6. hodině.*
- znalost základních pojmů souvisejících s paleografickou prací s texty: typy přepisů (transliterace, transkripce), zkratky – jejich typy a slovníky, ligatury atd.

2. Diplomatika

- definice, předmět studia
- bádání (minimálně: J. Mabillon, Th. Sickel, J. Ficker, A. Boček, G. Friedrich, J. Šebánek, S. Dušková, J. Bistřický, V. Vašků ad.)
- listina jako předmět studia diplomatiky (*viz učební materiály ke 4.–5. hodině*):
 - o definice listiny
 - o možné způsoby dělení listin (např. listiny dokazovací, pořizovací...)
 - o vnější a vnitřní znaky listin
 - o listinné formule
 - o listinná falza
 - o edice listinného materiálu: jejich typy (registář, diplomatář) a základní ediční řady (MGH, CDM, CDB, RBM... - *nutná znalost teritoriálního i časového*

záběru edic, doba vzniku edice, hlavní editoři); též zpřístupňování digitalizovaných listin na internetu (www.monasterium.net)

- typologie diplomatického materiálu (znalost struktury diplomatického materiálu i jednotlivých nejdůležitějších typů diplomatických písemností – viz *učební materiály k 7. hodině*)
- formy dochování diplomatického materiálu (originál, koncept, opis – druhy opisů)

3. Chronologie

- definice, předmět studia
- bádání (minimálně: J. Emler, G. Friedrich, M. Bláhová)
- vývoj kalendáře a jeho reformy (k. juliánský, gregoriánský)
- římský kalendář a církevní kalendář – způsob datování (viz praktická část)

4. Genealogie

- definice, předmět studia; genealogie v kontextu historiografie, genealogie vs. historická demografie
- bádání (B. Paprocký z Hlohol, V. Březan, B. Balbín, F. Palacký, A. Sedláček, J. Pilnáček)
- základní pojmy (vývod, rozrod, rodokmen, ztráta předků; agnáti, kognáti...)
- prameny genealogie, matriky

5. Heraldika

- definice, předmět studia
- bádání (Siebmacher – Wappenbuch; B. Paprocký z Hlohol, V. Král z Dobré Vody, K. Schwarzenberg, M. Kolář, A. Sedláček, V. Vojtíšek, T. Krejčík, K. Müller)
- základní pojmy: znak – erb (jeho definice, funkce v životě dobové společnosti, znak jako historický pramen), blasonování (*pouze teoreticky, nikoli prakticky*: definice, zásady popisu erbu /určování stran/; části erbu, druhy erbovních znamení /figur/, tinktury /barvy, kovy, kožešiny/)

6. Sfragistika

- definice, předmět studia
- bádání (M. Kolář, A. Sedláček, V. Vojtíšek, J. Čarek, J. Krejčíková, T. Krejčík, K. Maráz; Katalog pečeti, pečetidél a sbírkových odlišků: <http://database.aipberoun.cz/pecete/>)
- základní pojmy – pečeť (její definice, funkce v životě dobové společnosti, pečeť jako historický pramen), pečetidlo
- vnější znaky pečeti (pečetní látka, tvar, velikost, obraz, opis vs. nápis, způsob připevnění)
- typologie pečeti

7. Metrologie

- definice, předmět studia
- bádání (minimálně příručka G. Hofmanna)
- rámcová orientace ve vývoji měř a vah v českých zemích do zavedení metrické soustavy i v příslušných měrných jednotkách (*není nutné znát jejich vzájemný poměr a převod, požadováno bude pouze jejich přiřazení do příslušné kategorie, např.: loket = délková míra, libra = jednotka váhy; viz Vademecum, kap. Metrologie, tabulky II–IV*)

8. Numismatika

- definice, předmět studia
- bádání (minimálně: E. Nohejlová-Prátová, J. Sejbal, P. Vorel)
- základní pojmy (peníze, mince, předmincovní platidla, měna...)
- vývoj měny v českých zemích od měny denárové až po korunovou

9. Kodikologie

- definice, předmět studia
- bádání (I. Hlaváček, Fr. Hoffmann ad.; Studie o rukopisech)
- základní pojmy (kodex, skriptorium...)
- způsoby zpřístupňování kodikologického materiálu (soupisy rukopisů, Průvodce po rukopisných fondech v ČR, 4 sv. /1995–2004/; digitalizace rukopisů – www.manuscriptorium.com)

10. Epigrafika

- definice, předmět studia
- bádání (alespoň B. Ryba, M. Flodr)
- nápis jako historický pramen
- typologie nápisů